

אכזריות שמתחפשת לקדושה

די לטרור הפנימי: אסור לשתוק נגד מעשי האלימות והפילוג בקהילות חרדיות

מאת: הרב יוסף יצחק ג'ייקובסון

* * * * *

סיכום השיעור:

פרשת משפטים | האם אפשר לשתוק כשרואים עוול בקהילה שלנו? מה קורה כשאכזריות מתחפשת לקדושה? בשיעור נוקב זה, **הרב ג'ייקובסון** מתמודד עם אחת הסוגיות הכואבות ביותר בחברה החרדית - תופעת האלימות והפילוג בשם הדת.

דרך ניתוח מעמיק של פרשת משפטים ודברי השפת אמת, נחשף לאמת מטלטלת: כיצד דווקא המקום הקדוש ביותר - בית המקדש - חייב להיות צמוד לסנהדרין שדנה בין אדם לחברו. איך ייתכן שאנשים יראי שמיים מגיעים למעשי אכזריות כלפי אחיהם? ומה תפקידנו כשאנו עדים לכך?

שיעור חובה לכל מי שכואב את המצב הנוכחי בקהילות חרדיות, ולכל מי שמחפש את האומץ והכוח לעמוד על האמת.

* * * * *

פתיחה:

מהו האיזון בין אמונה ואינטלקט (שכל) בתורת ישראל? האם אנו בוחרים בצד האמונה או בצד האינטלקטואלי?

יש לכאורה מתח גדול בדת ישראל, בענין "אמונה היהודית". יש כאלה שטוענים: אנחנו בעלי שכל, אינטלקטואלים. אמונה בלי הבנה יכולה להיות שטיפת מוח, והאדם סתם נתפס לאמונה עיוורת, והיא אמונה בדיוק ככל הדתות האחרות, וכל אמונתך מגיעה רק משטיפת מוח של אביו, אתה נמצא במין כת. ויש מי שטוענים, אתם עם השכל שלכם תפסידו הכל. צריך כפשוטו להאמין ולקבל קבלת עול מלכות שמים בלי שאלות.

מהי האמת? מהי החילוק בין אמונה למטה מן השכל (שהיא אמונה עיוורת) ואמונה למעלה מן השכל? מה האיזון בין אינטלקט ואמונה? ואיך יודעים באיזה דרך לבחור? האם היהדות אוהבת את השכל, את החשיבה, מחקר, הלוגיקה, את האיש השפוי? או להפך היהדות מנותקת מכל זה ורוצה שנבחר בדרך האמונה בצורה עיוורת בלי שאלות?

ישנן רש"י על הפסוק (שמות כא, א): וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים – כֹּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אֵלֶּה" פָּסַל אֶת הָרָאוּשׁוֹנִים, "וְאֵלֶּה" מוֹסִיף עַל הָרָאוּשׁוֹנִים: מָה הָרָאוּשׁוֹנִים מְסִינִי, אִם אֵלֹהֵי מְסִינִי. וְלָמָּה נִסְמָכָה פֶּרֶשֶׁת דִּינִין לְפָרֶשֶׁת מִזְבֵּחַ? לומר לך שְׁתֵּשִׁים סְנֵה־דָרִין אֶצֶל הַמִּקְדָּשׁ.

כלומר, רש"י מסביר: האות וא"ו בתחילת המילה הוא וא"ו החיבור, וא"כ למה כתוב בפסוק "ואלה" בתוספת וא"ו, לכאורה אנחנו בפרשה חדשה עם נושא חדש לגמרי? בסוף יתרו למדנו על מעמד הר סיני, מתן תורה,

וציווי לבנות כבש בכדי לעלות על גביו למזבח "לא תעלו במעלות על מזבחי". כעת מתחיל פרשה חדשה, נושא חדש "ואלה המשפטים" וגו', למה כתוב ואלה עם וא"ו החיבור, לכאורה היה צריך להיות כתוב "אלה המשפטים"? מסביר רש"י: אם היה כתוב "אלה" ללא הוא"ו המשמעות הייתה שיש כאן נושא חדש, אבל כתוב בפסוק "ואלה" ללמדנו שזה המשך לפרשה הקודמת, "מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני", בדיוק כמו שאנו יודעים שכל המצוות הכתובות בפרשת יתרו הם מסיני ששם מסופר על מעמד הר סיני כך גם כל הלכות הכתובים בפרשה זו ניתנו ג"כ למשה מהר סיני.

מוסיף רש"י נקודה נוספת למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח? לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח. דהיינו אלו שאחראים על ביצוע של אותם דינים איפה יהיה מקום מושבם? בבית המקדש קרוב למזבח.

ולכאורה צריך ביאור, למה חייב שיהיה כתוב וא"ו כדי שנדע שמצוות אלו גם ניתנו למשה בהר סיני, הרי ברור שה' ציווה את משה גם את המצוות שמופיעות בפרשתנו, שהרי הוא באמצע השיחה איתו, כפי שמפורש בסוף יתרו, א"כ למה נחשוב שמצוות אלו לא מסיני? מהיכי תיתי להגיד שלא היה בהר סיני? ואפילו אם נאמר שלא כתוב וא"ו, נגיד שמשה קיבלם במקום אחר, למאי נפקא מיניה? הרי גם הם באים מה, למה נוגע לנו מקום הגיאוגרפי של קבלת המצוות? וגם, האם באמת הוא"ו מספיקה להגיד לנו שזה היה הכל מסיני?

בביאור הדברים הסביר רבינו (לקוטי שיחות חלק ג משפטים, חלק טז משפטים, שיחת משפטים תשנ"ב, ועוד): יש כאן מסר עמוק עבורנו איך להביט באתיקה ומוסר יהודי שאנו קוראים להם משפטים. כשנתבונן בפרשת משפטים נשים לב רוב המצוות וההלכות והחוקים מעוגנות בשכל והגיון אנושי, וביסודות האתיקה והמוסר של חברה מתוקנת ואכפתית. למשל, מי שרוצח מישוהו צריך להענישו, זה הגיון די שפוי. (אולי חוץ מאלצנו שרוצחים מתועבים נותנים להם לחיות לאריכות ימים בתנאים מצוינים ואחר כך משחררים אותם). מישוהו גונב, צריך להענישו, זה די שכלי. יש הגיון שישנו הבדל בין שומר חנם לשומר שכר אם חייב בגניבה ואבידה, שאחד שומר בחנם מה אני מצפה ממנו, משא"כ שאתה שומר לפרנסתך השמירה צריכה להיות איכותית יותר, אני מצפה ממנו ליותר. כך גם שור שנגח שור אחר, צריך לשלם, אם יש הבדל אם זה היה מעשה צפוי או לא, האם הוא שור תם או שהוא כבר שור מועד. רגישות גם לעבדים, אסור לרצוח עבד, אם תתנהג כפי שהיה נהוג בעולם הישן שהעבד הוא חלק מרכושך והרגת אותו לפי חוקי התורה אתה חייב מיתה. יום מנוחה עבור עבדים ובהמות, די משהו הגיוני ורגיש. כך גם מצות צדקה, גם משהו שהוא מובן מאד. רגישות לאלמנות וליתומים ולאנשים נדכאים ושבורים, זה דבר רגיש ונחמד ומובן. וכך גם בכל שאר המצוות, היה אפשר לחשוב לרגע שאפשר לסמוך על השכל לבד להגיע להבנה שמצוות אלו רצויות, שהכל מאד לוגי והגיוני. שגם השכל הקר מסכים ומבין הצורך הבסיסי במצוות אלו.

באו על זה ואמרו חז"ל דבר עמוק: "ואלה המשפטים" עם וא"ו החיבור, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. הענין הוא לא המקום הגיאוגרפי בה ניתנו המצוות אלא הגישה למצוות, אם ברצונך שהלכות ומצוות אלו ישרדו בחברה שלך, בבית שלך, במדינה שלך, הן צ"ל מיוסדות על הר סיני, מקומו של מתן תורה, בציווי הקב"ה, בורא העולם ומנהיגו. כי בלי "סיני" אין שום בטחון שמצוות אלו יישארו, כי השכל יכול להצדיק כל דבר. גם שיטות מעוותות ושיטות מושחתות, מעשי עוול ומרמה, כי שוחד יעוור אף עיני חכמים וצדיקים. השכל האנושי הוא תלוי בחברה, בנסיבות, בתקשורת, מה אומר העולם, תאווה אישיות, פחדים, וכו' בצלקות אישיות. שכל הוא דבר נגיש אפשר לנטות איתו לכל צד. עם הגיון קר עצמו אפשר לחפות על כל פשע, להצדיק כל שחיתות, לשתוק ולהבליג על תועבה ומעשה רע, אפשר תמיד להסביר למה לא צריך למחות, ולמה זה לא חשוב.

עובדה: אני גר בארצות הברית לפני עשרות שנים, מי שהיה מבצע ל"ע הפלה בפרט בחודשים המתקדמים, היה נחשב כרוצח כפשוטו. אבל כהיום בעולם שלנו – עולם הנאור זה חופש בחירה של האשה ואף אם מדובר בחודש התשיעי. כך גם ביחס למעשי תעובה מעשים אלו היו נחשבים כמעשי תאוה ממשי, אבל כהיום בארצות הברית במקומות מסוימים זה נחשב למשהו נחמד ואפילו ביטוי החופש האינדיבידואלי, ככה זה כשהשכל לא מעוגן בצו האלוהי.

תראו איך שהעולם מצדיק ומחפה על ארגון הטרור של החמאס, ואת פועלו באוקטובר השביעי. מי היה מאמין? אתם זוכרים איך הרגשנו באותו שבוע (08-12.10.2023)? חשבנו לרגע שכל העולם יצעק ירעש על אותם מעשי העוולה והרצח הסדיסטי בצורה הכי ברברית, והנה באוניברסיטאות הכי יוקרתיות (שמסלמים שם שכר לימוד 400,000 דולר לסטודנט) מצדיקים את מעשי החמאס, ומאשימים את ישראל! בהפגנות שנערכו שם לאורך תקופה ארוכה, איום ונורא.

ואפילו אצל הרבה היהודים, אחרי כמה חודשים כבר שכחו על הזעם והלהט, על קיום המצוה "אוהבי ה' שואו רע"! כי כך זה כשהמוסר מעוגן רק בשכל אנושי. גם אנשים רעים כמו בן לאדן, סטאלין או היטלר ימ"ש יכולים להפוך להיות אנשים טובים וצדיקים.

שמעתי פעם סיפור מעניין מיהודי בשם דניס פרגר המתגורר בקליפורניה ומאמין בתורה. הוא למד בשנות ה-60 באוניברסיטת "קולומביה" הנחשב למקום מאד יוקרתי, (שם באמת היו בתקופה האחרונה הפגנות גדולות נגד ישראל ובעד החמאס ימ"ח) יום אחד עלה במוחו שאלה שמאד הטרידה אותו, הרי הוא לומד אצל פרופסורים שכמה מהם הם אנשים מלומדים באמת, אנשים שיש להם דוקטורט, אנשים שמבינים בהרבה מקצועות ועניינים, אנשים מתורבתים, והנה הוא יושב בהרצאות ושומע מהם מגינים על סטלין והקומוניסטים, אצלם יוסף סטאלין ימ"ש הוא איש טוב ונחמד, והקומוניזם זה גן עדן, הוא לא הצליח להבין איך זה קורה, הרי סטאלין רצח 10 או 20 מיליון בני אדם, איך אקדמאי אמריקאי איש חכם ונבון יכול לחשוב טוב עליו? ואז פתאום נפל לו האסימון, הוא נזכר בפסוק מתהילים שלמד בילדותו (בפלטבוש): "ראשית חכמה יראת ה'". כשחסר יראת ה', אדרבה יש כפירה, לא רק שאין חכמה, אלא גם החכם הכי גדול יכול להפוך בין רגע לשוטה (טיפש) אמיתי, כשאתה מוחק את אלוהים מהמוח והנפש שלך כבר אין חכמה. סטלין ימ"ש שרצח יותר אנשים מהיטלר ימ"ש נהפך לאדם הוגן, אפילו למנהיג נפלא. כך גם החמאס נהפכים לאנשים נחמדים וטובים ומתוקים שבסך הכל רוצים חופש וחירות. השטויות שאפשר לפתח כשאין יראת השם אין לזה מגבלות, הכל נעשה סובייקטיבי לפי התשוקות והתאוות שלי, לפי ההבנה שלי באותה תקופה, לפי החברה שלי, ולפי מה שנראה בעיניי כחשוב. הכל נהיה יחסי. אין אמת צרופה ואבסולוטית.

כך גם בארץ ישראל בעצמו, אין גבול עד איפה השכל יכול להוביל. לכאורה כל אלה שתמכו באוסלו ובגירוש עזה, היו צריכים עכשיו להתבייש להראות את פרצופם. לפחות היו צריכים לעמוד ולהכריז: "עלינו לבקש מחילה מעם ישראל". שהרי בתמיכתנו לעזוב את עזה, להפסיק להילחם נגד החמאס, ולהבליג שוב ושוב אחרי הפצצות של אוסלו, שבהם נרצחו אלפי יהודים, ומאות עונו באכזריות, ונחטפו וכו'. נהרות דם נזלו פה בגלל הוויתורים לשכנינו. אלה שצעקו על "מחריבי השלום" והקיצונים שממש מקלקלים לנו מזרח תיכון חדש, היו צריכים להוזיל דמעות של חרטה ולשתוק לעולם ועד. וזה כולל גם המון מהמחנה הימין. אני גדלתי בצילו של הרבי, אני זוכר איך שהרבי התחנן בפני כל ראשי הממשלה לא להתרפס, ואפילו לא לדבר על וויתורים. כך דיבר עם רבין, פרס, בגין, שרון, נתניהו, שמיר. כולם אכזבו את עם ישראל! לכאורה היו מצפים לבקשת מחילה,

אבל אין קול ואין עונה. וההפך הגמור הם עוד נותנים עצות! כי כשאתה פועל עם השכל לבד אתה יכול להוליד עצמך ואת כל העולם שלך שולל, אפילו שאתה מתכוון לטוב, לפעמים אתה כבר ממש לא חושב בצורה שפוייה.

תראו את הדור החדש בארץ ישראל שיש בהם ספק על הבעלות יהודית על ארץ ישראל. לבן גוריון וחבריו לא היה ספק כזה, כי הם ראו את השואה ואת חורבן אירופה, אבל זה הכל על פי השכל, ולכן יש דור חדש שמפריך את זה. לכן צריך את "סיני". הבטחת השם לאברהם, יצחק ויעקב שארץ ישראל היא נחלת עולם מאלוהי עולם לעם עולם. כשמרכיב זה חסר אפשר לשלול את הכל. יש כבר שני צדדים, יש כבר צד שגם הערבים צודקים.

בוא ניקח עוד דוגמא. יהודי אומר לי, למה אתה צריך לערב את אלוהים בשמירת השבת? זה כל כך יפה ולוגי להיות יממה בלי פלאפונים, בלי קניות, בלי סרטונים, יושבים יחד עם המשפחה. אמרתי לו: השבת לא תשרוד בלי צו אלוהי. בלי "סיני" השבת הנחמדה הזו תתבטל. כי תמיד יש יוצא מן הכלל: הבת רוצה לצאת עם חברה רק לבילוי בלילה הזה, לא ניתן לה? או שיש איזה ביזנעס דיל ענקי, דווקא בשבת איך אני יכול להפסיד? לשלוח למישהו הודעה - זה רק טקסט אחד, ביג דיל, בלי סיני, בלי ציווי הקב"ה, זה לא ישרוד. זהו העומק במאמר חז"ל "זכור ושמור בדיבור אחד". אם אתה מפריד השמור מהזכור, כבר לא יהיה לך "זכור", וגם היופי של השבת יתבטל.

האם הבת שלך תצוית לא לצאת לבילוי? אני לא יודע! אבל הסיכוי שתעשה את זה אך ורק אם אתה אומר לה: "בורא עולם לא רוצה שנצא לבילוי בשבת", בורא עולם לא רוצה שנדליק גפרור, או ניסע ברכב, וכדומה. זו מצוה אבסולוטית.

אותו דבר הוא בנוגע לנישואין וילודה, אלפי שנים מסרנו הנפש על חיי נישואין ומשפחה. מה טוב יותר בחיים? במה שווה יותר להשקיע בחיים? זה מאד לוגי. הדבר הכי טוב להשקיע בו זה בחיי משפחה ובנישואים טובים. אבל קם דור חדש, שאומר, מי צריך הכאב ראש? כשזה רק שכל, דור חדש מפסיק להינשא ולהוליד. כי זה דורש עבודה קשה לפתח זוגיות מקסימה, צריך עבודה עמוקה לגדל ילדים. לכן גם כל המשפטים צריכים להיות "מסיני". היינו קבלת עול מלכות שמים. רק אז המשפטים ישרדו, גם על פי שכל.

* * *

אבל יש כאן נקודה עמוקה יותר. המצוות יש בהן עומק אלקי וכדי להבין זה אפילו בשכל, צריך תחלה הקב"ע, ההבנה שזה "מסיני".

ובוא נעבור לתורה נפלאה מבעל השפת אמת (חוקת תרל"ב) שבחודש זה נמלאו מאה ועשרים שנה להסתלקות לגנזי מרומים.

(רבי יהודה אריה ליב אלטר נולד כ"ט בניסן שנת תר"ז (1847), לרבי אברהם מרדכי בנו של בעל חידושי הרי"ם, רבי איטשע מאיר, מייסד חסידות גור. בגיל שנתיים נפטרה אמו אסתר, וכמה שנים מאוחר יותר התייתם מאביו ועבור לגור בבית סבו. כשהיה בגיל 12 נפטר הרבי מקוצק, ורבי יצחק מאיר התמנה לאדמו"ר בגור אז. כשבעל חידושי הרי"ם נפטר בתרכ"ו הוא היה רק בגיל 19, אבל נתמנה לרב בגור, ולאחרי פטירת רבי חנוך העניך מאלכסנדר, נעשה הוא האדמו"ר מגור. היה מגאוני הדור, ומענקי החסידות, תחת הנהגתו של רבי יהודה לייב הפכה חסידות גור לאחת החסידות הגדולות והמרכזיות בפולין. ספרו הגדול שפת אמת הפך לנכס צאן ברזל בחסידות. נפטר ה' שבט תרס"ה, לפני 120 שנה).

חוקת תרל"ב: כתוב בפסוק: "זאת חקת התורה", מסביר רש"י: לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה:

שואל השפת אמת: "וקשה אי באמת אין בה טעם א"צ להאי טעם דמונים את ישראל רק לפי שאין טעם כתוב חוקה?"

כלומר, התירוץ של רש"י אינו מובן, הם שואלים מה טעם יש בה, אז מה התירוץ? אין לך רשות להרהר. איפה יש כאן תשובה לטענתם? הם מחפשים נימוק הגיוני, אז מה אתה אומר להם שאסור לחשוב? הרי כשמחנך צועק על תלמידו "אסור לך לשאול שאלות!" זו טעות חינוכית חמורה ממדרגה ראשונה.

מסביר השפת אמת:

"אך כי ודאי יש טעם לכל חוקה, רק שא"א להבין הטעם עד שמקבלין המצוה כחוקה בלי טעם. וע"ש זה נק' חוקה. כי כן רצונו ית' לקיים המצוה בלי ידיעת הטעם. וכפי האמונה ורצון לקיים המצוה בלי ידיעת הטעם כמו כן זוכין אח"כ לקיים בידיעת הטעם. כי הטעם הוא דבר רוחני שאין בו ממש, וכפי שאדם מתרחק מגשמיות ויכול להרגיש טעם חוקי השי"ת. וכ"כ במדרש (תנחומא חוקת ד): אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי, תִּינוּקוֹת שֶׁהָיוּ בִּימֵי דָּוִד, עַד שֶׁלֹא טַעְמוֹ טַעַם חָטָא, הָיוּ יוֹדְעִין לְדַרֵּשׁ אֶת הַתּוֹרָה בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה פָּנִים טָמָא וּבְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה פָּנִים טָהוֹר. וְכֵן מִבְקִשִּׁין יִגְלֶה לָן טַעְמִי כִּי הַטַּעֲמִים נִסְתָּרִים כֵּן"ל. ועבודת האדם להביא הטעמים לידי גילוי. ובשבת מתגלה יותר כי שבת הוא בחי' הטעמים של ימות החול. [וכן עבודת האדם בחול צריך להיות כדי שיוכלו לעלות בש"ק] ופשוט שבשבת מתגלה פנימיות של כל דבר והוא הטעמים כנ"ל, וז"ש טועמי' חיים זכו כו".

כלומר, לחוקה (וכן לכל מצוה) יש טעם פנימי אלוקי, אבל צריך המון עדינות ורגישות לתפוס ולהבין את זה. "כי הטעם הוא דבר רוחני שאין בו ממש". התינוקות שהיו בימי דוד שהיו טהורים בגופם ונפשם ולכן יכלו לתפוס גם השכל של התורה, כי שכל אמיתי מאד מופשט ועמוק, עמוק עמוק מי ימצאנו, שהרי המדובר על חכמת ורצון השם שהוא אין סופי ולגדולתו אין חקר, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ולכן רק כשאתה מקבל מצוה בלי טעם תוכל להבין גם הטעם.

והגם שהשפת אמת מסביר את זה לענין חוקה, זה אותו דבר לגבי כל מצוה, גם במשפטים. וזהו הביאור בלשון חז"ל: "אין לך רשות להרהר אחריה", לא שאין רשות לחשוב ע"ז. אלא שאין לך רשות, אתה לא ברשות הנכונה. אין לך ה"רשות" להרהר, כי הרהור שלך נובע משכל מוגבל, השכל נוצר ע"י השם ואין בכוחו לתפוס את האין-סוף.

זה כמו שאנחנו רוצים לראות האטום בעיניים שלנו, או לראות אלקטרונים בעיניים, זה לא אותה רשות, יש צבעים שאנחנו לא יכולים לראות, כי כלי העין שלנו אין להם הכישורים ואת היכולת לתפוס תדר-רטט זה של אור, צריך כלים אחרים לתפוס זה.

מספרים על דייג שפעם הכריז שאין דגים קטנים ממטר בכל המזרח התיכון, והיה לצחוק בעיני כולם, עד שהבינו שהגודל של כל הנקבים ברשת שלו היה מטר....

הכלים שאנחנו מודדים את המציאות הם יקבעו את המציאות, ואנחנו חושבים שזוהי ריאליות. השכל זה "נקב" מסוים, ועל ידו תתפוס מציאות מסוימת, אבל לא את האין-סוף.

בשביל להגיע לאין סוף, צריך רשת מסוג אחר... אתה לא ברשות שתוכל להרהר אחריה, כי ההרהור יכולה להגיע לרשות מיוחדת, ולא לרשות אחרת. "שכל" הוא דבר נפלא ומקסים, וצריך להשתמש בו, אבל הוא יכול לקחת אותך עד לרשות מיוחדת ואין בכוחו לעבור את האשנב, בשביל זה צריך אמונה, אמונה למעלה מן השכל, שלא מפחדת משכל כלל, ומבינה את המגבלות שלו.

ויעוין תניא (פרק יח) וז"ל: "וזהו לשון חכמה, כ"ח מ"ה, שהוא מה שאינו משג ומובן ואינו נתפס בהשגה עדיין, ולכן מתלבש בה אור אין סוף ברוך הוא דלית מחשבה תפיסא בה כלל. ולכן כל ישראל, אפלו הנשים ועמי הארץ, הם מאמינים בה, שהאמונה היא למעלה מן הדעת וההשגה, כי "פתי יאמין לכל דבר וערום יבין" וגו'. ולגבי הקדוש ברוך הוא, שהוא למעלה מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא בה כלל, הכל כפתיים אצלו יתברך, כדכתיב: "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך" וגו'. כלומר, שבזה שאני בער ובהמות, אני תמיד עמך".

והדברים נפלאים. פירוש הפשוט הוא שלמרות שאני בער וכבהמה אני נשאר עמך, עם ה'. אבל לפי רבנו הזקן בעל התניא הפירוש הוא הרבה עמוק יותר: בגלל שאני בער וכבהמה, אני יכול להיות תמיד עמך, כי איך תתפוס האין-סוף? על ידי שכל מוגבל? זה כמו לתפוס דגים קטנים ברשת עם נקבים גדולים... השכל לא יגע באמת באלוקית, זו רשות אחרת, זה ענין של אלקות. צריך עדינות, ביטול, חשיבה אחרת. למעלה מן השכל המוגבל שלי.

על פי זה מסביר השפת אמת רש"י תמוה בהתחלת פרשת משפטים: **אשר תשים לפניהם –** אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה שתים או שלוש פעמים, עד שתהא סדורה בפניהם כמשנתה, ואני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופרשו. לכן נאמר: "אשר תשים לפניהם", כשליחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם.

ושואל השפת אמת משפטים תרל"ד:

ותמוה וכי מרע"ה אשר מסר נפשו בעבור ישראל לא הי' חפץ להבין לבנ"י הטעמים? [מה, הוא היה קמץ בהטעמים שלו ח"ו]?
"אך כי באמת העיקר לקיים מצות השי"ת בלי הבנת הטעמים. רק שהשי"ת אמר שבנ"י זכו ע"י הקדמת נעשה לנשמע שיבינו גם הטעמים כנ"ל".

כלומר משה הבין שהעיקר לא להבין, לא כי הוא מפחד משכל, אלא כי יש כאן עמקות אלקית, ולכן לא רצה להסביר, כי זה סתם מעמם הענין, זה סתם גורע מהאמת, הרי מדובר על האין סוף-ממש, והשכל ממש יגרע מזה.

[משפטים תרל"ד: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, אא"ז מו"ר ז"ל, הגיד בשם הרב מפרשיסחא ז"ל שיהיו משפטי ה' קודם חיות האדם וזה לפניהם, והוא ענין הקדמת נעשה לנשמע כו'. גם ברש"י ז"ל מה הראשונים מסיני כו'. ופרשנו עפ"י דברי מו"ז ז"ל שגם משפטי ה' אף שיש בהם טעמים. עכ"ז כל הטעמים ע"י רצונו ית' והוא העיקר, והטעמים נמשכים אחר רצונו. וז"ש שהם מסיני. אף שהשכל מבין שכך צריך להיות עכ"ז הכל ע"י שכך גזרה חכמתו ית'. וז"ש אתה כוננת מישרים פי' שע"י רצונו יתברך נעשו משפטי ישרים וכל העולם מודים ומבינים שיש משפטיו שכל הדעת נמשך אחר רצון השי"ת כנ"ל. וכן צריך להיות ציווי השי"ת קודם לשכל האדם וזהו לפניהם כנ"ל. ובנ"י הקדימו נעשה לנשמע פי' שהי' חביב אצלם יותר מה שזוכין לעשות רצון עליון ממה שיבינו הטעם של המצוה. ועי"ז זכו שיבינו גם הטעמים כי מקודם ניתנו הדיברות אח"כ המשפטים. וכ"כ מגיד דבריו הוא הנהגתו יתברך בלי הבנת הטעמים אח"כ חוקיו ומשפטיו כו' וכן הוא בכל מצוה בפרטות כמו שמקיים האדם בפשיטות בלי השגה כראוי רק שרוצה לקיים מצות השי"ת זוכה אח"כ להבין הטעם. וז"ש רש"י ז"ל לא תעלה על דעתך כו'. ותמוה וכי מרע"ה אשר מסר נפשו בעבור ישראל לא הי' חפץ להבין לבנ"י הטעמים. אך כי באמת העיקר לקיים מצות השי"ת בלי הבנת הטעמים. רק שהשי"ת אמר שבנ"י זכו ע"י הקדמת נעשה לנשמע שיבינו גם הטעמים כנ"ל].

אני רוצה שתחשבו רגע על אימא שנותנת חיבוק לתינוק או תינוקת הפעוטה. התינוק הזה לא מבין כלום על אהבה, על רגשות, על מערכות יחסים. הוא לא יודע להסביר מה זה אומר לאהוב. אבל החיבוק שלו? הוא הכי אמיתי בעולם. אם תשתדל להסביר זה, רק תהרס את כל החוויה. לפעמים אנחנו שוכחים שהדבר הכי אמיתי, הכי עמוק - הוא דווקא הדבר הכי פשוט. כי כל החיים אנחנו חושבים שאם רק נבין יותר, אם רק נדע יותר, אם רק נוכל להסביר יותר - אז סוף סוף נתחבר באמת.

משה רבינו, האיש שהכי הבין בעולם, חשב שאולי עדיף לא להסביר את הטעמים. למה? כי הוא ידע סוד גדול: שלפעמים דווקא הרצון להבין הכל, לפרק הכל, להסביר הכל - דווקא הוא חוסם אותנו מהחיבור האמיתי.

להגדיר אין סוף בשכל זה כל כך כואב ומיותר. מצד הנשמה שהיא חלק אלוהי ממעל, אמונה וקבלת עול היא היא השמחה הכי גדולה לא כי עברה שטיפת מוח, אלא כי היא פתוחה לאין סופיות. כשאתם עומדים מול מישהו שאתם אוהבים, האם אתם צריכים להבין בדיוק איך עובדת האהבה כדי לאהוב? כשאתם רואים שקיעה מדהימה, האם אתם צריכים להבין את המדע של האור כדי להתרגש? כשאתם שומעים מוזיקה שנוגעת בכם, האם אתם צריכים להבין תיאוריה מוזיקלית כדי להתחבר?

והנה הקב"ה מלמד אותנו - כן, בסוף צריך גם להבין. אבל לא כמו שחשבנו. לא כדי לשלוט, לא כדי להרגיש שאנחנו יודעים הכל. אלא דווקא מתוך ביטול, מתוך הכרה שיש פה משהו הרבה יותר גדול מאיתנו. השם כן רוצה שנבין היטב. סוף סוף אפשר להבין לאחר ביטול, כי אז זה חודר בהמציאות האדם.

וזה לא אומר שאנחנו מוותרים על ההבנה. להיפך - דווקא כשנפסיק להיאבק כל כך קשה להבין, דווקא כשנרשק לעצמנו להתמסר קודם - פתאום נגלה שההבנה מגיעה. אבל הבנה אחרת. עמוקה יותר. אמיתית יותר.

כי בסוף, זה הסוד הגדול שמשה רבינו גילה, ושהקב"ה לימד אותו - שהדרך להבנה אמיתית עוברת קודם כל דרך הלב. דרך הביטול. דרך האמונה הפשוטה שיש פה משהו גדול מאיתנו, ושלפעמים דווקא כשאנחנו מרפים מהצורך להבין הכל - אנחנו מתחילים באמת להבין.

בפעם הבאה שאתם לומדים תורה - לפני שאתם מתחילים להבין, תעצרו רגע. תגידו: 'ריבונו של עולם, אני רוצה קודם כל לקבל. בלי להבין, בלי להסביר. פשוט לקבל.' תרגישו איך זה משנה את כל החוויה.

בפעם הבאה שאתם מתפללים - פשוט תתנו ללב שלכם להרגיש. כמו אותו ילד שנותן חיבוק. תראו איך התפילה מקבלת פתאום עומק אחר.

כי בסוף, המסע הרוחני שלנו הוא לא מסע של שליטה. הוא מסע של התמסרות. של אמונה. של אהבה. וכמו בכל אהבה אמיתית - לפעמים דווקא כשאנחנו מפסיקים לנסות להבין הכל, פתאום אנחנו מבינים את הדבר הכי חשוב.

קחו את השבוע הקרוב כניסוי. בכל פעם שאתם לומדים, מתפללים, עושים מצווה - תנסו קודם כל פשוט...

לקבל. להיות. להרגיש. ותראו איך לאט לאט, בדרך מופלאה, דווקא מתוך הביטול הזה - תתחילו להרגיש את החיבור העמוק הזה שתמיד חיפשתם.

כי בסוף, כמו שאמר השפת אמת - כפי האמונה והרצון לקיים המצווה בלי ידיעת הטעם, כך זוכים אחר כך לקיים בידיעת הטעם. ואולי זה בדיוק מה שהקב"ה רצה ללמד את משה - שההבנה האמיתית, החיבור האמיתי, דווקא הוא מגיע מתוך הביטול.

* * *

על פי כל זה מובן סיום הרש"י: וְלָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת דִּינֵינִי לְפֶרֶשֶׁת מִזְבֵּחַ? לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש. הכוונה, יש כאלה שחושבים, עיקר המקדש הוא פולחן לאלוקים, מה זה שייך לדינים בין אדם לחבירו. במקדש עובדים להקב"ה, מקריבים קרבנות, אבל מה זה שייך להיחס שלי לבן אדם אחר? לאשתי או ילדיי או לשכן או לחבר?

אבל לא זוהי היהדות. הכל מסיני. השם הוא בפרטים הקטנים איך אני מתנהג עם בן אדם אחר. אם לא, זה פולחן אלילים, לא אלוקים. אין דבר כזה שאתה צועק קדוש קדוש בבית המקדש אבל אז אתה מתנהג בצורה לא אנושית לבן אדם אחר בצלם אלוקים. זה לא יהדות. זה כת. זה איבוד השפיות. ועוד בשם הדת ועוד בשם החסידות? שומו שמים!?

קיבלתי לאחרונה כמה מכתבים. ואני רוצה לקרוא כאן כמה קטעים של אחד מהמכתבים, ללא איזכור שום שמות.

כבוד הרב שלום וברכה!

אתה ודאי רגיל לדברי שבח על שיעוריך המופלאים, האמת המחמאות מגיעות לך ביושר, שיעוריך באמת מופלאים, עמוקים, ונוגעים בנפש המשך לעשות חיל!

רציתי להעיר משהוא על שיעור פרשת שמות שהמסר שלו היה מהפסוק "ותשלח את אמתה", שבתיה בת פרעה הושיטה יד והשם גמר את הענין עד שהצליחה להציל את הילד משה. בכאב רב אני כותבת מייל זה... בתור אחד שמסתובב בקרב קהילות רבות ושונות אתה בודאי שמעת על הפילוג בקהילה שלי... וכל מה שכרוך בכך, אנחנו אנוסים ואין לי בכלל דרך לתאר את עוצמת הכאב והחידלון שמלווה אותנו. והנה השיעור שלך נגע בעצב חשוף ומדמם מכאב, אנסה להסביר למרות שזה מאד קשה בכתיבה, וגם בגלל הכאב השותת. אתה דברת על אתגר ואמרת אדם צריך לעשות את שלו, וה' יגמור בעדו. אנחנו משתדלים כל הזמן לא לאבד צלם אנוש, בעינינו התנהגות נאותה לכל יהודי היא מינימום אנושיות, ואנחנו מתייחסים רגיל לכל מי שהלך לקהילה אחרת, ובלי קשר אנחנו מאמינים שלכל נברא יש זכות בסיסית להחליט על דרכיו ורבותיו.

אבל הכאב נורא, אין לתאר את הרדיפות שרודפים גם אלה שרוצים להיות אנושי. מנסים לגרות ילדים נגד הורים, מקלקלים שידוכים, ועוד ועוד שאפילו קשה לי עכשיו לכתוב זאת מרב כאב.

אבל ישנו דבר נוסף-במישור הציבורי: בסוף השיעור אמרת ואני פשוט בכיתי-אתם רואים בסביבה שלכם, בקהילה שלכם עוולה אל תשתקו- וכאן אני זועקת בדם ליבי (למרות שאני בטוחה שעד כמה בדם לא תבין) היכן כולם? כל הגדולים? הרבנים? הדיינים? איך אתם שותקים? איך?

אתם רואים חרמות, ניתוקים משפחתיים, יריקות, פרעות אלימות ר"ל, ניתוק משפחות, חטיפת ילדים מבית הוריהם, לא מגיעים לשמחות ואירועים, למה אף אחד לא קם וזועק?

איך זה שרבנים יודעים שבחורים יורקים על הגאון פלוני בן פלוני ברחוב ושותקים? איך ניסו לדבר עם רבנים ואדמונים שונים שיפעלו להשבת הילדות שנחטפו להוריהם וכלום? חלקם אף מתחנפים להנהגה של הקהילה שלנו, למרות שהם מודעים למה שקורה. אתה הרי תושב ניו יורק, ודאי שמעת על הרב פב"פ, רב מעל 40 שנה, כל חטאו היה שהוא איש אמת ומקיים בנפשו לא תגורו מפני איש, זרקו אותו בבושת פנים, מציקים לו ומשפילים אותו וכולם שותקים?

ודאי שמעת על הפיגוע הנורא ליד ביתר בו נהרג הילד הי"ד. בשבוע של השבעה הזדמנתי לירושלים, נסעתי בקו 1 מהכותל, ולאורך רחובות גאולה ראיתי מודעות אבל מהחידר בו למד הילד ולא האמנתי אפילו ששמעתי על זה קודם, המודעות היו קרועות! כדי שלא יהיה מוזכר ח"ו מוסדות שבו למד הילד.

שומו שמים! בכיתי באמצע אוטובוס ציבורי. איך אפשר להתדרדר לכזאת אכזריות? הילד הזה נהרג רק כי הוא יהודי! למחבל הנתעב לא שינה היכן אבא שלו הולך או מה הוא חושב. איפה כל אלפי האנשים בירושלים שראו זאת? איפה?

אח"כ ניסו להרגיע אותי שזה עוד בחסד, נו רק לקרוע מודעה... רב נשאל אם מותר לשמוח שהילד נהרג ותשובתו היתה: הילד לא אשם, אבל מותר לשמוח שאבא שלו מצטער. ושוב אני חוזרת לשאלה היכן כולם? איך הגענו לשפל כזה שיהודי שומר תורה ומצוות יפתח אכזריות עוצמתית כל כך?

מי יודע אם לא כל הרעות שסובבות אותנו מאז תש"פ מאז החרמות-קורונה, מלחמות, חטופים, ועוד יכלו להימנע אם לא היו שותקים?

אסים כאן גם כך הכאב רב מנשוא. תמשיך לעשות חיל ואולי תזכה להיות שליח ההשגחה לעשות טוב. ונזכה לבשורות טובות, ישועות ושלוש.

העיתונות החרדית לא כותבת על זה... אז למה זה נקראת עיתונות? שתהיה בכותרת: פה לא כותבים על שום דבר רציני או אמיתי.

עיקר הרחמנות על ילדים ובחורים ואברכים שיש כאן שטיפת מוח ויום אחד יתעוררו ויש סכנה שיעזבו הכל... הם יגידו הזאת נעמי? אם זו יהדות וזו חסידות, אין לי חלק בזה חס ושלום. אז כאן המקום להכריז: יש יהדות אמיתית. יש תורה אמיתית. יש חסידות אמיתית. בלי שקר, בלי מעשי שחיתות, בלי שטויות וטיפשיות, יש יהדות של אברהם אבינו ששוברת אלילים, ומנפצת אותם לרסיסים. כולנו יכולים להיות תלמידי ובני אברהם אבינו. איך אומר בעל התניא? "טעמו וראו כי טוב הוי", פארזוכט וועט איר זען אז דער אויבערשטער איז גוט".